

ஓம்
ஸ்ரீகுருப்யோ நம:

வேதாந்த ஶாஸ்தரம்

அனுஷ්திப்ரகாஶ:

அநுபூதி ப்ரகாச:

முண்டகோபநிஷத் விவரணம்



ஆசார்யர்
குஜ்யஸ்ரீ ஒங்காராநந்த
மஹாஸ்வாமிகள்

मुण्टकोपनिषत् विवरणम्

ब्रह्मविद्यां शौनकाय यामुवाचाङ्गिरामुनिः ।

अथर्वणे मुण्डकेऽसौ विशदीकृत्य वक्ष्यते ॥ १ ॥

प्राह्णमवित्याम् शेणानुकाय यामुवाचाङ्किरामुनिः ।

अथावणेण मुण्टकेऽलेला विशदीकृत्य वक्ष्यते ॥ १ ॥

चतुर्मुखादिके संप्रदाये यो मुनिरङ्गिराः ।

उपसद्य यथाशास्त्रमेतं पप्रच्छ शौनकः ॥ २ ॥

क्षुर्मुकात्तिके लम्परताये यो मुनिराङ्किराः ।

उपलत्य यताशास्त्रमेतम् पप्रक्ष शेणानकः ॥ २ ॥

एकस्मिन् विदिते सर्वं विज्ञातमिति वैदिकी ।

प्रसिद्धिरस्ति तद्वस्तु किं स्यान्निश्चित्य मे वद ॥ ३ ॥

एकस्मिन् वित्तिते लर्वम विज्ञानुग्रातमिति वैदिकी ।

प्रणीत्तिरास्ति तत्त्वसंतु कीम् स्यान्निश्चित्य मे वत ॥ ३ ॥

शृणु विद्ये उभे तावद् वेदितव्ये परापरे ।

पृष्ठं वस्तु तयोर्मध्ये गम्यते परविद्यया ॥ ४ ॥

संगुण्णु वित्तये उपे तावत् वेत्तितव्ये परापरे ।

प्रुष्टम् वस्तु तयोर्मत्तये कम्यते परवित्यया ॥ ४ ॥

षड्डगसहिता वेदा विज्ञायन्ते यथा धिया ।

सा धीरपरविद्या स्यात् ब्रह्मधीस्तु परा मता ॥ ५ ॥

षट्कलेल्लिता वेत्ता विज्ञान्तेऽन्तेया तीया ।

सा तीरपरवित्या स्यात् प्राह्णमत्तीसंतु परा मता ॥ ५ ॥

उपनीतेन विज्ञेया वेदाः सर्वे न तावता ।

ब्रह्मधीः किंतु वैराग्ये स्यादाचार्योपदेशतः ॥ ६ ॥

उपनीतेन विज्ञेया वेत्ता: लर्वे न तावता ।

प्राह्णमत्तीः कीन्तु वैराग्ये स्याताचार्योपदेशतः ॥ ६ ॥

वैदिक्यप्यधिकारस्य भेदादुक्ता पृथक् परा ।

विप्राः परिव्राजकाश्च तिष्ठन्तीति यथा तथा ॥ ७ ॥

वैवतीक्यप्यतीकारस्य प्रोत्तातुत्कंता पंगुतकं परा ।

वीप्त्राः परिवर्गाज्ञकाशंक्ष तीष्टन्तीति यता तता ॥ ८ ॥

यस्यामपरविद्यायां कर्मण्युक्तानि साधकाः ।

कुर्वन्ति कर्मभिः शुद्धिः परविद्यां करोति हि ॥ ८ ॥

यस्यामपरविद्यायाम् कर्माण्युक्तानि साधकाः ।

कुर्वन्ति कर्मप्तिः शास्त्रिः परविद्याम् करोति ह्य ॥ ८ ॥

परया चाक्षरं ज्ञेयमेतस्मिन् विदिते सति ।

सर्वं जगद् भवेद् बुद्धं तस्य सर्वात्मकत्वतः ॥ ९ ॥

परया चाक्षरम् ज्ञेयमेतस्मिन् विदिते सति ।

सर्वम् ज्ञकतं पवेत् पुत्तम् तस्य सर्वात्मकत्वतः ॥ ९ ॥

न विनानुष्ठितं कर्मवेदनं पर्यवस्थति ।

ब्रह्मधीस्तावतैव स्यात् फलदेति परामता ॥ १० ॥

न विनानुष्ठितम् कर्मवेदनम् पर्यवस्थति ।

प्ररुद्धमतीस्तावतैव स्यात् परामता ॥ १० ॥

तद्वेद्यमक्षरं कीदृगिति चेदभिधीयते ।

ज्ञानेन्द्रियैर्न विज्ञेयं ग्राह्यं कर्मेन्द्रियैर्न वा ॥ ११ ॥

तत्त्वेत्यमश्वरम् कीर्त्तरुकीति चेत्प्रित्यते ।

ज्ञानेन्द्रियैर्न विज्ञेयम् कर्मेन्द्रियम् कर्मेन्द्रियैर्न वा ॥ ११ ॥

न गोत्रं काश्यपाद्यस्ति वर्णः शुक्लादिकश्चन ।

न ज्ञानेन्द्रियमस्त्यस्य नापि कर्मेन्द्रियं तथा ॥ १२ ॥

न कोत्तरम् काश्यपाद्यस्ति वर्णाः शुक्लातीकर्ण ।

न ज्ञानेन्द्रियैर्न विज्ञेयम् कर्मेन्द्रियम् तता ॥ १२ ॥

नित्योऽक्षरपदार्थोऽयं तद्विनाशानिरूपणात् ।

विभुर्विविधभावित्वात् तद्विनाशानिरूपणात् ॥ १३ ॥

நித்யோக்ஷரபதார்தோயம் தத்விநாஸாநிஞபணாத் ।
விபுர்விவிதபாவித்வாத் தச்ச ஸர்வாத்மகத்வதः ॥ 13 ॥

आकाशवत् सर्वगोऽतः परिच्छेदो न देशतः ।
न कालतोऽपि नित्यत्वात् विभुत्वान्नापि वस्तुतः ॥ १४ ॥
ஆகாஸவத் ஸர்வகோதः பரிச்சேதோ ந தேஶதः ।
ந காலதோபி நித்யத்வாத் விபுத்வாந்நாபி வஸ்துதः ॥ 14 ॥

सर्वगस्यापि सूक्ष्मत्वादक्षागोचरतोदिता ।
परिणामाल्पता नात्र सौक्ष्म्यं दुर्लक्षता तु तत् ॥ १५ ॥
ஸர்வகஸ்யாபி ஸஉக்ஷ்மத்வாதக்ஷாகோசரதோதிதா ।
பரிணாமால்பதா நாத்ர ஸெளக்ஷம்யம் தூர்க்ஷலதா து தத் ॥ 15 ॥

हस्तग्राह्यो घटः स्थूलो ध्वनिः सूक्ष्मस्तदग्रहात् ।
स्वरूपसौक्ष्म्यमेतत् स्यादक्षरेऽपि भवेदिदम् ॥ १६ ॥
ஹஸ்தக்ராஹ்யோ கடः ஸ்தூலோ த்வநிஃ ஸஉக்ஷமஸ்ததக்ரஹாத் ।
ஸ்வரூபஸெளக்ஷம்யமேதத் ஸ்யாதக்ஷரோபி பவேதிதம் ॥ 16 ॥

धनस्येव व्ययो नास्य विक्रियादेरसंभवात् ।
स्थिरजड़गमभूतानां हेतुं तं मन्वते बुधाः ॥ १७ ॥
தநஸ்யேவ வ்யயோ நாஸ்ய விக்ரியாதோஸம்பவாத் ।
ஸ்திரஜூங்கமழுதாநாம் ஹேதும் தம் மந்வதே புதா� ॥ 17 ॥

यदुक्तं लक्षणं तत्तु कौटस्थ्यादक्षरं भवेत् ।
तद्यथा वेद्यते सेयं पराविद्येति कीर्तिता ॥ १८ ॥
யதுक்தம் லக்ஷணம் தத்து கெளடஸ்த்யாதக்ஷரம் பவேத் ।
தத்யயா வேத்யதே ஸேயம் பராவித்யேதி கீர்திதா ॥ 18 ॥

न युक्तं भूतयोनित्वं साधनान्तरवर्जनात् ।
एकस्माद्येतनाद् भूरि जडानामप्यसंभवात् ॥ १९ ॥
ந யுக்தம் பூதயோநித்வம் ஸாதநாந்தரவர்ஜூநாத் ।
ஏகஸ்மாக்சேதநாத் பூரி ஜடாநாமப்யஸம்பவாத் ॥ 19 ॥

बह्लौषध्यो यथैकस्या भूमेर्जाता यथा जडः ।
केशाश्चेतनतो जातास्तथा त्वक्षरतो जगत् ॥ २० ॥

பலுண்ணாஷத்யோ யதைகஸ்யா பூமேர்ஜாதா யதா ஜடா: ।
கேஸாஸ்சேதநதோ ஜாதாஸ்ததா த்வக்ஷரதோ ஜகத் ॥ 20 ॥

ऊर्णनाभिर्यथा तन्तून् सृजते संहरत्यपि ।
अन्यानपेक्षस्तद्वत् स्यादक्षरस्यापि हेतुता ॥ २१ ॥
श्वारंज्ञानापीर्यथा तन्त्रुनं संरुज्जते लग्नंहरत्यपि ।
अन्यानपेक्षस्तत्त्वत् संयातक्षरस्यापि हेतुता ॥ २१ ॥

ब्रह्मणो जगदुत्पत्तेः क्रमोऽयमवगम्यताम् ।
वक्ष्यमाणेन तपसा ब्रह्मदावुपचीयते ॥ २२ ॥
प्ररह्ममेणो ज्ञकतुत्पत्ततेः क्रमोऽयमवकम्यताम् ।
वक्ष्यमाणेन तपसा प्ररह्ममतावुपचीयते ॥ २२ ॥

अङ्कुरोत्पादकं बीजमुच्छूनं स्याद् यथा जलात् ।
सृज्यस्य बुद्ध्या संयुक्तं स्याद् ब्रह्मोपचितं तथा ॥ २३ ॥
अङ्कुरोत्पादकम् पैஜूमुक्षुनम् संयात् यथा ज्ञलात् ।
संरुज्जयस्य पुक्तया सम्युक्तम् संयात् प्ररह्ममोपशीतम् तता ॥ २३ ॥

भोग्यवर्गाङ्कुराख्यं यदन्नं तज्जायते ततः ।
अव्याकृतं व्याचिकीष्विस्थमन्नमिहोच्यते ॥ २४ ॥
पोक्यपर्काङ्कुराक्यम् यतन्नम् तज्ज्ञायते ततः ।
अव्याकृतम् व्याचिकीष्वावस्तमन्नमिहोच्यते ॥ २४ ॥

तस्मादन्नात् क्रियाशक्तिः प्राणो ज्ञानस्य साधनम् ।
मनश्चाजायत स्थूलं सत्याख्यं भूतपञ्चकम् ॥ २५ ॥
तस्मातन्नात् कियाशक्तिः प्राणेणो ज्ञानस्य साधनम् ।
मनश्चाज्ञायत सत्त्वालम् सत्याक्यम् पूतपञ्चकम् ॥ २५ ॥

ततो भूम्यादयो लोका ज्योतिष्ठोमादिकर्मसु ।

अमृताख्यं स्वर्गफलमित्यं सर्वमजायत ॥ २६ ॥

तत्तेऽपुम्यात्येऽलोका ज्ञेयोतीक्ष्णेऽमातीकर्मसा ।
अमंगुठाक्यं स्वर्गफलमित्तम् सर्वमज्ञायत ॥ २६ ॥

ब्रह्मैव जगदाकारं स्याच्चेत् तद्विकृतं भवेत् ।

नो चेज्जगन्न जायेतेत्यत्र प्रतिविधीयते ॥ २७ ॥

प्ररह्मेमव ज्ञकताकरम् स्याक्षेत्रं तत्त्विक्रुतम् पवेत् ।
नेऽक्षेत्रं ज्ञकन्नं ज्ञायेतेत्यत्र प्रतिविधीयते ॥ २७ ॥

निरुपाधि ब्रह्मतत्त्वं जगदाकारभाङ्गं नहि ।

मायोपाधिक एवायं सर्वज्ञः सृजते जगत् ॥ २८ ॥

निरुपाति प्ररह्ममतत्त्वम् ज्ञकताकारपाङ्गं नही ।
मायेपातिक एवायम् सर्वज्ञः संरुज्जेते ज्ञकत् ॥ २८ ॥

सामान्यवृत्त्या सर्वज्ञो विशेषेण च सर्ववित् ।

ज्ञानमेव तपोऽस्यास्माज्जगद्वेदाद्यजायत ॥ २९ ॥

सामान्यवृत्त्या सर्वज्ञो विशेषेण च सर्ववित् ।
ज्ञानमेव तपोऽस्यास्माज्जगद्वेदाद्यजायत ॥ २९ ॥

जगत्कारणमद्वैतं ज्ञातव्यं परविद्यया ।

ज्ञातेऽस्मिन् सर्वजगतस्तत्त्वं यत् तद्विकुद्ध्यते ॥ ३० ॥

ज्ञकत्तकारणमत्तवेतम् ज्ञानात्वव्यम् परवित्यया ।
ज्ञानात्वेऽस्मिन् सर्वज्ञकत्तस्तत्त्वम् यत् तत्त्विपुत्त्यते ॥ ३० ॥

अपरा वेदविद्या तु कर्मानुष्ठानमार्गतः ।

साधनं परविद्यायाः सत्यं तत्कर्मणः फलम् ॥ ३१ ॥

अपरा वेत्तवित्यया तु कर्मानुष्ठानमार्गतः ।

सातनम् परवित्ययायाः सत्यम् तत्कर्मणः फलम् ॥ ३१ ॥

काम्यकर्मफलं स्वर्गो नित्यकर्मफलं धियः ।

शुद्धिस्तत्त्वोभयं कर्म कृत्वावश्यमवानुयात् ॥ ३२ ॥

காம்யகர்மபலம் ஸ்வர்கோ நித்யகர்மபலம் திய: |
ஸாத்திஸ்தச்சோபயம் கர்ம க்ருத்வாவஸ்யமவாப்நுயாத் ॥ 32 ॥

हे सत्यकामा: कर्मणि मन्त्रब्राह्मणदर्शिनः ।
कुरुध्वमेष वः पथा भोगमोक्षप्रसिद्धये ॥ ३३ ॥
ஹே ஸத்யகாமா: கர்மாணி மந்த்ரப்ராஹ்மணதார்பிந: ।
குருத்வமேஷ வ: பந்தா போகமோகஷப்ரஸித்தயே ॥ 33 ॥

अग्निहोत्रं जुहोत्यादौ कुर्यात् दर्शादिकानथ ।
तदभावे जन्मसु स्यात् सप्तस्वेतस्य दुर्गतिः ॥ ३४ ॥
அக்நிஹோத்ரம் ஜூஹோத்யாதெள குர்யாத் தர்பாதிகாநத ।
ததபாவே ஜூந்மஸூ ஸ்யாத் ஸப்தஸ்வேதஸ்ய தூர்கதி: ॥ 34 ॥

काल्यादिवह्निजिह्वासु होतारं तं यथाविधि ।
आहुत्याख्याः देवतास्ता इन्द्रलोके नयन्ति हि ॥ ३५ ॥
கால்யாதி வஹ்நி ஜிஹ்வை ஹோதாரம் தம் யதாவிதி ।
ஆஹாத்யாக்யா: தேவதாஸ்தா இந்த்ரலோகே நயந்தி ஹி ॥ 35 ॥

प्रियं वदन्त्य एहीति वहन्त्यः सूर्यरश्मिभिः ।
पुण्यार्जितो लोक एष इत्युक्त्वा प्रापयन्ति तम् ॥ ३६ ॥
परीयम் वதந்த्यः ஏஹிதி வஹந்த்யः ஸஹரஸ்மிபி: ।
புண்யார்ஜீதோ லோக ஏஷ இத்யுவக்த்வா ப்ராபயந்தி தம் ॥ 36 ॥

काम्यकर्मफलं प्रोक्तमीश्वरार्पितकर्मणः ।
फलं संसारहेयत्वबुद्धिः साऽथ विविच्यते ॥ ३७ ॥
காம்யகர்மபலம் ப்ரோக்தமீஸ்வரார்பிதகர்மண: ।
பலம் ஸம்ஸாரஹேயத்வபுத்தி: ஸா�த விவிச்யதே ॥ 37 ॥

क्षुद्रायास्तरणं नद्याः प्रसिध्यत्यदृढैः प्लवैः ।
न समुद्रस्य यज्ञश्च तद्वच्छिथिलसाधनम् ॥ ३८ ॥
க்ஷாத்ராயாஸ்தரணம் நத்யா: ப்ரஸித்யத்யத்ருடை: ப்லவை: ।
ந ஸமுத்ரச்ஸ்ய யஜ்ஞாஸ்ச தத்வக்சிலைதிலஸாதநம் ॥ 38 ॥

तेनप्रानोति स्वर्गमात्रं न तु मोक्षं तथासति ।
 कर्मनिष्ठा जरामृत्यु प्राप्नुवन्ति पुनः पुनः ॥ ३९ ॥
 तेनप्राप्नेनोती स्वर्गमात्रम् न तु मोक्षम् तत्ता सति ।
 कर्मनिष्ठा ज्ञानामंगुत्यु प्राप्नुवन्ति पुनः पुनः ॥ ३९ ॥

ज्ञानवद् वैदिकत्वेन कर्मणो मुक्तिहेतुता ।
 अस्तीति चेन्न संसारमूलहेत्वनिराकृतेः ॥ ४० ॥
 ज्ञानानवत् वैदिकत्वेन कर्मणो मुक्तिहेतुता ।
 अस्तीति चेन्न सम्सारमूलहेत्वनिराकृतेः ॥ ४० ॥

अविद्या संसृतेर्मूलमेतस्यामेव कर्मिणः ।
 वर्तन्ते न तु जानन्ति ब्रह्मात्मानं सदद्वयम् ॥ ४१ ॥
 अवित्यां सम्सृतेर्मूलमेतस्यामेव कर्मिणः ।
 वर्तन्ते न तु ज्ञानन्ति प्राप्तिमात्रमानम् सतत्वयम् ॥ ४१ ॥

पण्डितंमन्यतां प्राप्ताः कर्मकाण्डार्थवेदनात् ।
 गुरुश्च तादृगेवातो हृन्धनीतान्धवत् स्थिताः ॥ ४२ ॥
 पण्डितमन्यताम् प्राप्ताः कर्मकाण्डार्थवेदनात् ।
 शुद्धिर्मुक्तात् तात्त्वेवोत्तो ल्लयन्तर्नितान्तवत् संतीताः ॥ ४२ ॥

अहं यज्वा वाजपेयराजसूयादिभिर्मिखैः ।
 कृतार्थ इति रागेण मत्वा भोगक्षये पतेत् ॥ ४३ ॥
 अहम् यज्ञवा वाज्ञपेयराज्ञस्यातीपिर्मिकः ।
 कर्मनिष्ठा इति राकेण मत्वा पोकक्षये पतेत् ॥ ४३ ॥

वरिष्ठं कर्म मत्वास्माच्छ्रेयोऽन्यन्तैव वेत्यसौ ।
 स्वर्गादागत्य विप्रत्वं प्राप्नोति श्वादिजन्म वा ॥ ४४ ॥
 वारिष्ठम् कर्म मत्वास्माक्षर्योऽन्यन्तैव वेत्यसौ ।
 स्वर्गादागत्य विप्रत्वं प्राप्नोति श्वादिजन्म वा ॥ ४४ ॥

कर्मनिष्ठां चेद्रम्यं स्याद्विप्रत्वं श्वादितान्यथा ।
 असारतामिमां वेत्ति शुद्धधीर्तिकर्मभिः ॥ ४५ ॥

कार्मान्तरम् चेत्रमयम् स्यात्विप्रत्वम् श्वातीतान्यथा ।
असारतामिमाम् वेत्ति शत्तर्तीर्णित्यकर्मपि: ॥ 45 ॥

उपासको ब्रह्मलोकं प्राप्नोत्यावृत्तिवर्जितम् ।
तथापि भूयानायासौ मुक्तिश्चास्य विलम्बते ॥ ४६ ॥
उपासको प्ररुद्धमलोकम् प्राप्नेनोत्यावंगुत्तीवर्जीतम् ।
तत्तापि पूयानायासेण मुक्तिश्चास्य विलम्पते ॥ ४६ ॥

परीक्ष्य कर्मजान् लोकान् कर्मणा मुक्त्यसंभवात् ।
विरक्तो ब्रह्मबोधार्थं गुरुमेति यथाविधि ॥ ४७ ॥
परीक्ष्य कार्मज्ञानं लोकान् कर्मज्ञाना मुक्त्यसम्पवात् ।
विरक्तः प्ररुद्धमपेत्तार्तम् कुरुमेति यत्तावित्ति ॥ ४७ ॥

वेदान्तानामनेकत्वात् संशयानां बहुत्वतः ।
वेद्यस्याप्यतिसूक्ष्मत्वात् जानाति गुरुं विना ॥ ४८ ॥
वेत्तान्तर्तानामनेकत्वात् सम्शयानाम् पह्यात्वतः ।
वेत्त्यस्याप्यतीलाङ्गमत्वान्न ज्ञानाति कुरुम् विना ॥ ४८ ॥

श्रवणान्मननादैर्यानादप्युपायाद् गुरुदितात् ।
अज्ञानसंशयौ जह्याद् विपरीतां च भावनाम् ॥ ४९ ॥
परवणान्तमननात्त्यानातप्युपायात् कुरुतीतात् ।
अज्ञानसम्शयेण ज्ञात्यात् विपरीताम् च पावनाम् ॥ ४९ ॥

गुरुश्च योग्यशिष्याय विद्यामक्षरबोधिनीम् ।
ब्रूयात् स्वकीयविद्यायाः संप्रदायप्रवृत्तये ॥ ५० ॥
कुरुश्च योक्यशीष्याय वित्यामक्षरपेत्तीन्द्रिम् ।
पर्ण्यात् स्वकीयवित्यायाः सम्प्रतायप्रवृत्तये ॥ ५० ॥

तदेतदक्षरं सत्यं मायाशक्तिसमन्वितम् ।
तस्मात् सर्वे समुत्पन्ना विस्फुलिङ्गा यथाग्नितः ॥ ५१ ॥
तत्तेतत्तक्षरम् सत्यम् मायाशक्तिसमन्वितम् ।
तस्मात् सर्वे समुत्पन्ना विस्फुलिङ्गका यत्ताकन्तितः ॥ ५१ ॥

अक्षरात्मा स्वयंज्योतिर्मायारूपाक्षरात् परः ।

अचिन्त्यशक्तिरनुता मायास्मिन् कल्पयेज्जगत् ॥ ५२ ॥

अक्षरात्मा लंवयमज्ज्ञेयोतीर्मायारूपाक्षरात् परः ।

अशीन्त्रयसकंतीरन्नुता मायास्मिन् कल्पयेज्ज्ञेयत् ॥ ५२ ॥

मायाविनोऽस्मात् प्राणादि वियदादि च जायते ।

ततो विराङभूत् तस्मिन्नवशिष्टमभूज्जगत् ॥ ५३ ॥

मायावीनोऽस्मात् प्राणादि वियदादि च जायते ।

ततो विराङभूत् तस्मिन्नवशिष्टमभूज्जगत् ॥ ५३ ॥

पुरुषो मायया सर्वजगद्ग्रापेण भासते ।

सर्वं पुरुष एवातो वस्तुतत्त्वावलोकने ॥ ५४ ॥

पुरुषो मायया सर्ववज्ज्ञेयत्वावलोकने ॥ ५४ ॥

सर्वं पुरुष एवातो वस्तुतत्त्वावलोकने ॥ ५४ ॥

देहत्रयगुहायां यच्चैतन्यं साक्षि विद्यते ।

एतत् सर्वात्मकं ब्रह्मेत्येवं बुद्ध्वा तमो नुदेत् ॥ ५५ ॥

तेहूत्तरायकुह्यायाम् यक्षेत्येवं साक्षि वित्यते ।

एतत् सर्वात्मकम् प्रहृष्टमेत्येवम् पुत्तवा तमो नुदेत् ॥ ५५ ॥

अज्ञोऽहमिति तादात्म्यमज्ञानस्यात्मतास्ति यत् ।

अविद्या ग्रन्थिरेव स्यात् स च बोधाद् विकीर्यते ॥ ५६ ॥

अज्ज्ञेनोऽहमिति तात्त्वात्मकमज्ज्ञानस्यात्मतास्ति यत् ।

अवित्याकर्त्तव्यो रोपेव स्यात् स च पोतात् विकीर्यते ॥ ५६ ॥

आविर्भूतं स्वयं भानात् स्वत्वात् सन्निहितं च यत् ।

ब्रह्मास्मिन् कल्पितं सर्वमिति धीर्बोध इष्यते ॥ ५७ ॥

आविर्भूतं स्वयं पानात् स्वत्वात् सन्निहितम् च यत् ।

प्रहृष्टमास्मिन् कल्पितम् सर्वमिति तीर्पोत् इष्यते ॥ ५७ ॥

सा धीश्चेन्न स्थिरा तर्हि प्रणवेन विचिन्तयेत् ।

बाणेन विद्ध्यते क्षिप्रं विध्येत् ब्रह्मतया धिया ॥ ५८ ॥



ஸா தீஸ்சேந்ந ஸ்திரா தர்லி ப்ரணவேந விசிந்தயேத் ।
பாணேந வித்தயதே க்ஷிப்ரம் விதயேத் ப்ரஹ்மயதா தியா ॥ 58 ॥

धीर्बाणो धनुरोङ्कारो ब्रह्म तल्लक्ष्यमुच्यते ।
अप्रमत्तेन बोद्धव्यं लग्ना ब्रह्मणि धीर्भवेत् ॥ ५९ ॥
तीर्पाणेऽन्ना तनुरोङ्कारो प्रहृम तल्लक्ष्यमुच्यते ।
अप्रमत्तेन पोत्तव्यम लक्ना प्रहृमणी तीर्पवेत् ॥ ५९ ॥

दृढं लग्नं बालशल्यमाकृष्टमपि नाव्रजेत् ।
मुक्तशल्यः समागच्छेत् बाण एव वृथा यथा ॥ ६० ॥
तंगुटम् लक्नम् पालशल्यमाकृष्टमपि नावरज्ञेत् ।
मुक्तशल्यः उमाकक्षेत् पाण्ण एव वंगुता यथा ॥ ६० ॥

ब्रह्मसंलग्नधीरेवं स्वयं नायाति कुत्रचित् ।
किं त्वकिंचित्करं चक्षुराद्येवायाति बाह्यतः ॥ ६१ ॥
प्रहृमसम्लक्नतीरेवम् लवयम् नायाति कुत्रचित् ।
किम् त्वकीम्चित्करम् सक्षारात्येवायाति प्रहृयतः ॥ ६१ ॥

दर्शनादिक्रियाः कुर्वन् यथापूर्वं य इन्द्रियैः ।
सिद्ध्यसिद्धी न जानाति जीवन्मुक्तः स उच्यते ॥ ६२ ॥
தர்பநாதிக்ரியா: குர்வந் யதாழுர்வம் ய இந்தரியை: ।
ஸித்யஸித்தீ ந ஜாநாதி ஜீவந்முக்த: ஸ உச்யதே ॥ 62 ॥

पञ्चिकृतोक्तमार्गेण प्रणवध्यानमाचरेत् ।
ततो जगदधिष्ठानमेकमेव सदेक्ष्यते ॥ ६३ ॥
पञ्चिकृतोक्तमार्गेण प्रणवत्त्यानमाचरेत् ।
ततो जगदधिष्ठानमेकमेव सदेक्ष्यते ॥ ६३ ॥

लौकिकीर्विदिकीश्चान्याः सर्वा वाचः परित्यजेत् ।
ध्यायेच्चेद्वह्म तस्यात्र धीग्रन्थ्यादि विनश्यति ॥ ६४ ॥
लेळकीकीर्ववैतीकीर्वसान्याः सर्वा वाचः परित्यजेत् ।
त्यायेक्षेत्प्रहृम तस्यात्र तीक्रन्त्याति विनश्यति ॥ ६४ ॥

भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः ।

क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे ॥ ६५ ॥

पीत्यंते हुंगुतयकर्न्तीर्ष्मीत्यन्ते लर्वलम्शायाः ।
क्षीयन्ते कास्य कर्माणि तस्मिन् त्तरुष्टेऽपरावरे ॥ ६५ ॥

परमव्याकृतं यस्मादवरं स्याच्चिदात्मनः ।

दृष्टे तस्मिन्ब्रह्मकारचितोर्ग्रन्थिर्विभिद्यते ॥ ६६ ॥

परमव्याकृतम् यस्मातवरम् स्याच्चित्तात्मनः ।
त्तरुष्टेऽपरावरे तस्मिन्नह्वन्कारकीतोर्कर्न्तीर्ष्मीपित्यंते ॥ ६६ ॥

अहंकारस्य कर्तृत्वं चित्यध्यस्य तथा चितः ।

स्फूर्तिं चाहंकृतौ ग्रन्थिं कुर्यान्माया तयोर्दृढम् ॥ ६७ ॥

अह्वन्कारस्य कर्तृत्वम् कीर्त्यत्यस्य तत्ता कीतः ।
संपूर्तीम् चाह्वन्करुतेण कर्न्तीम् कुर्यान्माया तयोर्त्तरुष्टम् ॥ ६७ ॥

भिन्ने ग्रन्थौ विवेकेन संशया ब्रह्मतत्त्वगाः ।

छिद्यन्ते स्याद्भाविजन्महेतुकर्मक्षयस्तथा ॥ ६८ ॥

पीन्नेन कर्न्तेण विवेकेन लम्शायाः प्ररुम्तत्त्वकाः ।
कीर्त्यन्ते संयात्पाविज्ञन्महेतुकर्मक्षयस्तथा ॥ ६८ ॥

आनन्दरूपं हृत्कोशे यद्भाति प्राणिनां सदा ।

तच्छुभ्रं ज्योतिषां ज्योतिर्द्रष्टव्यं तन्मुक्षुभिः ॥ ६९ ॥

आनन्दरूपम् हुंगुत्कोशे यत्पाति प्राणीनाम् लता ।
तक्षस्परम् ज्ञेयोरीक्षाम् ज्ञेयोत्तीर्त्तरुष्टव्यम् तन्मुक्षुभिः ॥ ६९ ॥

भासका अपि सूर्याद्यास्तद्भासयितमुक्षमाः ।

तस्मिन्नादौ भासमाने तद्वासा भासतेऽखिलम् ॥ ७० ॥

पासकाः अपि लम्शात्यास्तत्पासा यित्तमुक्षमाः ।
तस्मिन्नादेण पासमाने तत्पासा पासतेऽक्षिलम् ॥ ७० ॥

सर्वासु दिक्षु तद्भाति तस्मिन्नर्भवत्यदः ।

जगत् ततः पृथङ्गनास्ति तरङ्गादिर्जलाद्यथा ॥ ७१ ॥

ஸர்வாஸா திஷ்ண தத்பாதி தஸ்மிந்நந்தர்பவத்யதः ।
ஜகத் ததः ப்ருதக்நாஸ்தி தரங்காதிர்ஜ்ஞாத்யதா ॥ 71 ॥

ஜலதत்து தரணாடை ஬்ரஹ்மதத்து தथாக்஖ிலே ।
ததோ ஬்ரஹ்ம விஜாதே விஜாத் சகலं ஭வेत् ॥ 72 ॥
ஜலதத்வம் தரங்காதென ப்ரஹ்மதத்வம் ததாக்கிலே ।
ததோ ப்ரஹ்மணி விஜ்ஞாதே விஜ்ஞாதம் ஸகலம் பவேத் ॥ 72 ॥

அக்ஷண்டைகரஸ் ஬்ரஹ்ம ஸமாதாவே ஭ாஸதே ।
வ்யுத்஥ானே ஭ோக்த்ரभோக்தாரை ஭ாஸதே பக்ஷிவத் பூதக் ॥ 73 ॥
அகண்டைகரஸம் ப்ரஹ்ம ஸமாதென ஏவ பாஸதே ।
வ்யுத்தாநே போக்த்ரபோக்தாரென பாஸதே பக்ஷிவத் ப்ருதக் ॥ 73 ॥

வृக்ஷே பக்ஷி ஫லं முட்க்கே க்ஷு஧ிதோ஽ந்யஸ்து வீக்ஷதே ।
சிச்஛ாயாவானஹ்காரே முட்க்கே சி஦்விக்ஷதே ததா ॥ 74 ॥
வ்ருக்ஷே பக்ஷீ பலம் புங்க்தேஷ்வாதிதோ஽ந்யஸ்து வீக்ஷதே ।
சிச்சாயாவாநஹங்காரோ புங்க்தே சித்வீக்ஷதே ததா ॥ 74 ॥

஬ோதாத் புரா து சி஦்஭ாந்தா மஸா ஭ோக்தரி ஶோசதி ।
சா ப்ராந்திர்஭ோக்துநிஷ்டை தத்வேகோபிபி ஭ோக்துங: ॥ 75 ॥
போதாத் புரா து சித்ப்ராந்த்யா மக்நா போக்தரிஶோசதி ।
ஸா ப்ராந்திர்போக்த்ருநிஷ்டைவ தத்விவேகோபிபி போக்த்ருக: ॥ 75 ॥

ஒராவாந்தர்஭ேடை ஹி ப்ராந்திதத்வாத்காவு஭ௌ ।
இதராரோபவத் தௌ ச சித்யாத்யஸ்தௌ ந வாஸ்தவை ॥ 76 ॥
போகாவாந்தரபேதென ஹி ப்ராந்திதத்பாதகாவுபெள ।
இதராரோபவத் தென ச சிதி அத்யஸ்தென ந வாஸ்தவெள ॥ 76 ॥

விவிந்தி யதா ஭ோக்தா புண்யபாபே ததாஸ்ய நோ ।
க்ரி஡தேயாத்மன்யஸௌ ஧்யானாட் ஘ூதாடை மூத்வத்ஸ்தா ॥ 77 ॥
விவிந்தி யதா போக்தா புண்யபாபே ததாஸ்ய நோ ।
க்ரி஡தேயாத்மன்யஸென த்யாநாத் த்யுதாதென மூதவத்ஸ்தா ॥ 77 ॥

आत्मन्येव रतिं कुर्यात् सर्वदा नित्यकर्मवत् ।

वरिष्ठो ब्रह्मवित्स्वेष व्यर्थक्षणविवर्जनात् ॥ ७८ ॥

ஆத்மந்யேவ ரதிம் குர்யாத் ஸர்வதா நித்யகர்மவத் ।
வரிஷ்டோ ப்ரஹ்மவித்ஸ்வேஷ வ்யர்த்தக்ஷணவிவர்ஜனாத் ॥ 78 ॥

सत्यं तपो ब्रह्मचर्यं विद्याधिकृतिकारणम् ।

मुख्याधिकारी विद्यायां वरिष्ठो ब्रह्मविद्भवेत् ॥ ७९ ॥

ஸத்யம் தபோ ப்ரஹ்மசர்யம் வித்யாதிக்ருதிகாரணம் ।
முக்யாதிகாரீ வித்யாயாம் வரிஷ்டோ ப்ரஹ்மவித்பவேத் ॥ 79 ॥

न चक्षुषा नापि वाचा नान्यैरक्षैश्च गृह्णते ।

न कर्मणा न तपसा विनान्तर्मुखतां क्वचित् ॥ ८० ॥

ந சக்ஷாஷா நாபி வாசா நாந்யைரக்ஷப்ர்ச க்ருஹ்யதே ।
ந கர்மணா ந தபஸா விநாந்தர்முகதாம் க்வசித் ॥ 80 ॥

ध्यानेनान्तर्मुखो वाक्याद्वृह्यात्मानमवेक्षते ।

विशुद्धबुद्धिरात्मजो यथा वक्ति तथा भवेत् ॥ ८१ ॥

त्यानेनாந்தர்முகோ வாக்யாத்ப்ரஹ்மாத்மாநமவேக்ஷதே ।
விஶாத்தபுத்திராத்மஜ்ஞோ யதா வக்தி ததா பவேத் ॥ 81 ॥

भूतिकामो विभूत्यर्थमात्मजं सर्वदार्चयेत् ।

निष्कामस्तमुपासीनो वेत्ति ब्रह्मत्वमात्मनः ॥ ८२ ॥

பூதிகாமோ விபூத்யர்தமாத்மஜ்ஞூம் ஸர்வதார்சயேத் ।
நிஷ்காமஸ்தமுபாஸீநோ வேதி ப்ரஹ்மத்வமாத்மநः ॥ 82 ॥
காமஶ்ரைஷ்யபரः காமைஸ்தந் தத्र பிரஜாயதே ।

जीवन्नेवात्मवित्सर्वकामानां लयमान्युयात् ॥ ८३ ॥

காமஸ்ரைஷ்ட்யபரः காமைஸ்தத்ர தத்ர ப்ரஜாயதே ।
ஐவந்நவாத்மவித்ஸர்வகாமாநாம் லயமாப்நுயாத் ॥ 83 ॥

न वेदपाठबाहुल्यान् बहुश्रुतितस्तथा ।

आत्मा लभ्योऽथ देवो यं वृणुते तेन लभ्यते ॥ ८४ ॥

ந வேதபாடபாஹுல்யாந்ந பஹுஸ்ருதிதஸ்ததா ।
ஆத்மா லப்யோऽத தேவோ யம் ப்ரகுண்டே தேந லப்யதே ॥ 84 ॥

ईश्वरानुग्रहादेव भवेदद्वैतवासना ।
 तस्माद् ब्रह्मार्पितं कर्म कुर्यादीश्वरतुष्टये ॥ ८५ ॥
 न-पर्वरानुकरण्हातेव एव पवत्तत्त्वेतवासना ।
 तस्मात् प्ररूपमार्पितम् कर्म कुर्यात्तीर्ष्वरतुष्टये ॥ ८५ ॥

ईशानुग्रहयुक्तस्य सच्चिदानन्दलक्षणाम् ।
 तनुं विवृणुते स्वीयां परमात्मा ह्यशेषतः ॥ ८६ ॥
 न-पर्वरानुकरण्युक्तस्य लक्षितानन्दलक्षणाम् ।
 तनुम् विवरुण्णुते संवीयाम् परमात्मा त्र्यशेषतः ॥ ८६ ॥

श्रवणं मननं ध्यानं यस्य न प्रबलं भवेत् ।
 प्रमादो वास्ति विषयासक्तयात्मा न स बुद्ध्यते ॥ ८७ ॥
 शंरवण्णम् मननम् त्यानम् यस्य न प्रपलम् पवेत् ।
 परामात्रो वास्ति विषयासक्तयात्मा न स पुत्तयते ॥ ८७ ॥

तपो नास्त्याश्रमोपेतं यस्य शुद्धा न तस्य धीः ।
 संपत्त्या श्रवणादीनामसौ ज्ञानेन तृप्यति ॥ ८८ ॥
 तपो नस्त्याश्रमोपेतम् यस्य शात्त्वा न तस्य तीः ।
 सम्पत्त्याश्रमोपेतम् यस्य शात्त्वा न तस्य तीः ॥ ८८ ॥

वेदान्तधीनिश्चितार्थाः सन्यासाच्छुद्धबुद्धयः ।
 ब्रह्मदृष्टौ स्थिराश्चान्ते मुच्यन्ते मूलकारणात् ॥ ८९ ॥
 वेतानन्ततीनिश्चितार्थाः सन्यासाश्चत्तपुत्तयः ।
 प्ररूपमत्तरुष्टिटेण संतीराश्चान्तेते मुक्यन्तेते मूलकारणात् ॥ ८९ ॥

संसारिणां देहपातोऽपरान्तः पुनरुद्धवात् ।
 परान्तो विदुषां देहपातः पुनरनुद्धवात् ॥ ९० ॥
 सम्लासीज्ञाम् तेहूपात्रोऽपरान्तः पुनरुत्तवात् ।
 परान्तेते विकृष्टाम् तेहूपातः पुनरनुत्पवात् ॥ ९० ॥

परान्तकाले मुक्ता ये ब्रह्मत्वात्ते परामृताः ।
 कलाः पञ्चदशैतेषां लीयन्ते स्वस्वकारणे ॥ ९१ ॥

परान्तकाले मुक्ता ये प्ररूपमत्वात्तेऽपरामरुताः ।
कलाः पञ्चतर्षयोग्यं लीयन्तेऽपि संवल्लवकारजेण ॥ ११ ॥

प्राणः श्रद्धा रवादिभूतपञ्चकं चेन्द्रियं मनः ।
अन्नंवीर्यतपोमन्त्राः कर्म लोकाश्च ताः कलाः ॥ १२ ॥
प्राणाः पर्वत्ता रवातीपूतपञ्चकम् चेन्तर्सीयम् मनः ।
अनन्तमवैर्यमत्पोमन्तर्साः कर्म लोकाश्च ताः कलाः ॥ १३ ॥

वागादीननुगृह्णान्ति वह्यादेः शक्तयः पुरा ।
ताश्च देवानेव यान्ति स्वानुग्राह्यविलेपनात् ॥ १४ ॥
वाकातीननुहृण्डुरुण्डान्ति वह्न्यन्यातेः शक्तयः पुरा ।
ताश्च तेवानेव यान्ति संवानुकराहृयविलेपनात् ॥ १५ ॥

अनारब्धानि कर्माणि विज्ञानमयनामकः ।
कर्ता च विद्यया लीनः स्वस्मिन्काठिन्यवत् घृते ॥ १६ ॥
अनारपत्तान्ति कर्माण्णी वीज्ञानमयनामकः ।
कर्ता च वित्त्यया लीनः संवल्लमिन्काठिन्यवत् करुते ॥ १७ ॥

अब्धावस्तं यान्ति नद्यो नामरूपे विहाय हि ।
तथा विद्वान्नामरूपान्मुक्तो याति परं पदम् ॥ १८ ॥
अप्तावस्तम् यान्ति नत्येऽपि नामरूपे विहाय हि ।
तता वित्त्वान्नामरूपान्मुक्तेऽपि याति परम् पतम् ॥ १९ ॥

यः कोऽपि ब्रह्म वेत्येष ब्रह्मैव भवति स्वयम् ।
अब्रह्मवित्तस्य कुले न स्यादेतद्विबोधतः ॥ २० ॥
यः कोऽपि प्ररूपम् वेत्येष प्ररूपमेव पवती संवयम् ।
अप्ररूपमवित्तस्य कुले न संयातेतत्त्विपोततः ॥ २१ ॥

शोकं तरति पाप्मानमपि धीग्रन्थितोऽस्विलात् ।
मुक्तो ब्रह्मात्मबोधेन भवत्येवामृतोऽखिलः ॥ २२ ॥
शोकम् तरति पाप्मानमपि तीकरन्तीतेऽस्विलात् ।
मुक्तेऽपि प्ररूपमात्मपोतेन पवत्येवामरुतेऽक्षिलः ॥ २३ ॥

क्रियावन्तः श्रोत्रिया ये सगुणब्रह्मतिन्तकाः ।

तेषामेव ब्रह्मतत्त्वविद्यामेतां वदेद्ब्रुधः ॥ १८ ॥

कंगीयावन्तः ग्रोत्तरंगीया ये लकुण्णपरवृम्मतीन्तकाः ।
तेषामेव प्रवृम्मतत्त्वविद्यामेताम् वदेत्पुतः ॥ १८ ॥

अङ्गिराः शौनकायैतत्सत्यं ब्रह्मोपदिष्टवान् ।

नमस्कृत्य ब्रह्मविदो ब्रह्मविद्यामवानुयात् ॥ १९ ॥

अङ्गकीरा: शैशवान्नकायैतत्सत्यम् प्रवृम्मोपतीक्ष्टवान् ।
नमस्कृत्य प्रवृम्मविदो प्रवृम्मविद्यामवाप्नुयात् ॥ १९ ॥

शौनकस्य ब्रह्मविद्या विस्पष्टमुपवर्णिता ।

तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

शैशवान्नकस्य प्रवृम्मविद्या विस्पष्टमुपवर्णिता ।
तुष्टोऽस्माननुगृह्णातु विद्यातीर्थमहेश्वरः ॥ १०० ॥

॥ इति श्रीविद्यारण्यमुनिविरचितेऽनुभूतिप्रकाशे
मुण्डकोपनिषद्विवरणं नाम
षष्ठोऽध्यायः ॥